

Универзитет у Крагујевцу

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Број:5000/4

27.12.2018. године

Декан Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, на основу чл. 56. ст. 5 и 87. Статута Правног факултета у Крагујевцу, донео је 27.12.2018. године,

РЕШЕЊЕ

Ставља се на увид јавности урађена Докторска дисертација и Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Јована Вујичића студента докторских студија, под називом:

"Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе"

објављивањем на Сајту и у Библиотеци Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, а Извештај Комисије и на Сајту Универзитета у Крагујевцу, у трајању од 30 дана.

Образложење

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Јована Вујичића образована Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, Број: IV-02-893/17 од 19.11.2018. године, доставила је Факултету Извештај о оцени урађене Дисертације (Број: 5000 од 24.12.2018. године). Уз Извештај, Комисија је доставила и примерак урађене докторске дисертације.

Сагласно чл. 40. став 8. Закона о високом образовању ("СГ РС" бр. 88/17...73/18) чл. 46. Статута Универзитета у Крагујевцу и чл. 56. Статута Факултета, декан Факултета ставља на увид јавности докторску дисертацију и Извештај комисије о оцени докторске дисертације.

Имајући у виду наведено донео сам решење како гласи у диспозитиву.

Доставити:

- Сајт и Библиотека,
- Универзитет у Крагујевцу,
- Архива.

ДЕКАН

Проф. др Драган Вујисић

Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац, СРБИЈА

Централа: (+381 34) 306 500; Деканат (+381 34) 306 510, факс (+381 34) 306 540

e-mail: faculty@jura.kg.ac.rs • www.jura.kg.ac.rs • wap.jura.kg.ac.rs

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ			
ПРИМЉЕНО: 24 12 2018			
Орг. јед.	Број	Пилег	Вредности
ОФ	5000		

**ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ**

Предмет: Извештај о оцени урађене докторске дисертације под називом „Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе“ кандидата Јована Вујичића

Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу бр. IV-02-893/17 од 19.11.2018. године формирана је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације под називом „Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе“ кандидата Јована Вујичића у саставу: академик др Витомир Поповић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бања Луци, ужа научна област Међународно пословно право, председник Комисије; др Александар Ћирић, редовни професор Државног Универзитета у Новом Пазару, ужа научна област Привредно право, члан Комисије; и др Драган Вујисић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа привредноправна научна област, члан Комисије.

На основу прегледа и анализе урађене докторске дисертације, Комисија доставља следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци

Јован Вујичић је рођен 1. јула 1983. године у Горњем Милановцу, где је 1998. године завршио ОШ „Момчило Настасијевић“ као носилац дипломе „Вук Караџић“, а 2002. године Гимназију „Таковски устанак“, општи смер. На Правном факултету Универзитета у Крагујевцу дипломирао је 24. априла 2008. године са укупном просечном оценом 9,03. Докторске академске студије, ужа привредноправна научна област, на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу уписао је школске 2010/11.

године. Положио је све испите, са укупном просечном оценом 9,60, и испунио је остале обавезе предвиђене студијским програмом докторских академских студија.

Од 1. октобра 2008. до 6. априла 2010. године, са прекидом због одслужења редовног војног рока (мировање радног односа), и од 15. новембра 2010. до 30. септембра 2011. године, Јован Вујичић је био запослен на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу у звању сарадник у настави за ужу привредноправну научну област. Био је ангажован на предмету Међународно трговинско право. Од 1. новембра 2011. године, па до избора у звање асистента, кандидат је био ангажован на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу као стручно-технички сарадник, где је у оквиру својих радних обавеза пружао техничку помоћ наставницима и сарадницима у извођењу наставних активности приликом реализације студијских програма, учествовао у обављању послова међународне сарадње, пружао помоћ у обављању библиотекарских послова, и обављао друге послове по налогу Продекана за наставу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

У звању асистента за ужу привредноправну научну област, Јован Вујичић је запослен на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу од 11. јануара 2013. године. Од школске 2012/13. године, кандидат изводи вежбе на предмету Међународно пословно право, а од школске 2016/17. године и на предмету Основи права Европске уније, на Основним академским студијама. У школским годинама 2015/16. и 2017/18. изводио је вежбе и на предмету Право индустријске својине, такође на Основним академским студијама. Кандидат учествује и у раду Радионице за привредно право, чији је циљ да студенти прошире и продубе знање из предмета који припадају ужој привредноправној научној области, како би се оспособили за практичан рад и решавање практичних случајева.

Јован Вујичић, као истраживач, учествује или је учествовао на следећим научноистраживачким пројектима:

- „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније“, пројекат који се финансира из средстава Правног факултета Универзитета у Крагујевцу (од 2013. године);
- „XXI век – век услуга и Услужног права“, одобрен и финансиран од стране Министарства просвете и науке Републике Србије (2011. и 2012. године);
- „Правни систем Србије и стандарди Европске уније и Савета Европе“, одобрен и финансиран од стране Министарства науке и технолошког развоја Републике Србије (2009. године).

Кандидат је са рефератом учествовао на више научних скупова:

- „Правна сигурност као поспешујући фактор за директне стране инвестиције“, Међународно саветовање одржано 13. и 14. априла 2016. године у организацији Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и Фондације *Hanns Seidel*;
- XI Мајско саветовање, Међународни научни скуп, тема: „Услуге и заштита корисника“, одржан 8. маја 2015. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу;
- X Мајско саветовање, Међународни научни скуп, тема: „Услужни послови“, одржан 9. маја 2014. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу;

- XXII Сустрет правника у привреди, тема: „Држава и привреда“, одржан од 29. до 31. маја 2013. године у Врњачкој Бањи у организацији Удружења правника у привреди Србије;
- IX Мајско саветовање, Међународни научни скуп, тема: „Услужно право“, одржан 10. маја 2013. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу;
- XXI Сустрет правника у привреди, тема: „Закони и привреда“, одржан од 23. до 25. маја 2012. године у Врњачкој Бањи у организацији Удружења правника у привреди Србије;
- VIII Мајско саветовање, Међународни научни скуп, тема: „Право и услуге“, одржан 3. маја 2012. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу;
- VII Мајско саветовање, Међународни научни скуп, тема: „XXI век – век услуга и Услужног права“, одржан 5. маја 2011. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу;
- XVII Зимска школа европског права, посвећена актуелним питањима у енергетском сектору, преговорима са ЕУ и јавним набавкама, која је одржана на Златибору од 25. до 28. фебруара 2016. године у организацији Удружења за европско право, руководилац школе: академик проф. др Радован Д. Вукадиновић (одслушао предавања);
- X Зимска школа европског права, посвећена Споразуму о стабилизацији и придруживању, која је одржана на Златибору од 23. до 28. фебруара 2009. године у организацији Центра за право ЕУ Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, руководилац школе: проф. др Радован Д. Вукадиновић (одслушао предавања).

Говори енглески језик, а служи се и руским језиком.

2. Научноистраживачки рад кандидата

Јован Вујичић је написао и објавио следеће радове:

- UNIDROIT 90th Anniversary: Forthcoming 2016 UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, у: *Law in the Process of Globalisation: Collection of papers contributed on the occasion of 40th anniversary of the Faculty of Law of the University of Kragujevac*, Editors-in-Chief: Slavko Djordjevic, Srdjan Vladetic, Jasmina Labudovic Stankovic, Kragujevac, 2018, стр. 287-308. [COBISS.SR-ID 513444528];
- Обавеза преговарања у случају промењених околности, у: *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књига 5*, уредник: Славко Ђорђевић, Крагујевац, 2017, стр. 335-346. [COBISS.SR-ID 513362864];
- Правна сигурност и промењене околности, у: *Правна сигурност као успешујући фактор за директне стране инвестиције: Зборник радова [Електронски извор] / [Међународни научни скуп] Правна сигурност као успешујући фактор за директне стране инвестиције, Крагујевац 13-14. април 2016. године*, уредници: Станко Бејатовић, Радован Вукадиновић, Вељко Турањанин, Крагујевац, 2017, стр. 163-181. [COBISS.SR-ID 513315504];

- Одговорност државе чланице за штету проузроковану појединцима повредом права ЕУ која се може приписати националном суду, у: *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књига 4*, уредник: Славко Ђорђевић, Крагујевац, 2016, стр. 405-420. [COBISS.SR-ID 513255088];
- Појам потрошача: случај *Costea*, у: *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књига 3*, уредник: Славко Ђорђевић, Крагујевац, 2015, стр. 513-525. [COBISS.SR-ID 513180848];
- Процена (не)правичности одредаба у потрошачким уговорима на основу генералне клаузуле: случајеви *Aziz* и *Constructora Principado*, у: *Услуге и заштита корисника*, зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 8. маја 2015. године на Правном факултету у Крагујевцу, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2015, стр. 1051-1063. [COBISS.SR-ID 513120944];
- Који облици нематеријалне штете су правно релевантни према Закону о заштити потрошача и Упутству 90/314 о пакет аранжманима?, *Право и привреда*, бр. 10-12/2014, стр. 52-77. [COBISS.SR-ID 211985676];
- Појам штете из члана 5. Упутства 90/314 о пакет аранжманима, у: *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књига 2*, уредник: Славко Ђорђевић, Крагујевац, 2014, стр. 525-540. [COBISS.SR-ID 513070000];
- Утицај Европске конвенције о људским правима на право Европске уније кроз праксу судова држава чланица и Европског суда правде, *Ревија за европско право*, бр. 1/2014, стр. 49-74. [COBISS.SR-ID 513021616];
- Обавеза организатора путовања да путника обавести о прописима значајним за путовање, у: *Услужни послови*, зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 9. маја 2014. године у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2014, стр. 371-382. [COBISS.SR-ID 513005744];
- Појам услуга у праву Европске уније, у: *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књига 1*, уредник: Божин Влашковић, Крагујевац, 2013, стр. 499-510. [COBISS.SR-ID 512980656];
- Појам услуга у праву Европске уније, *Право и привреда*, бр. 4-6/2013, стр. 605-617. [COBISS.SR-ID 515945404];
- Слобода пружања услуга у праву Европске уније, у: *Услужно право*, зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 10. маја 2013. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2013, стр. 107-123. [COBISS.SR-ID 512890032];
- Опозивост понуде према униформним правилима, *Право и привреда*, бр. 10-12/2012, стр. 86-107. [COBISS.SR-ID 195609868];
- Уговор о издавању банкарске гаранције, у: *XXI век – век услуга и служног права, књига 3*, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2012, стр. 115-129. [COBISS.SR-ID 512844720];
- Недокументарни услови код гаранција на позив, у: *Правна мисао у срцу Шумадије*, зборник радова наставника и сарадника Правног факултета у Крагујевцу - поводом обележавања четрдесет година постојања и рада, уредник: Божин Влашковић, Крагујевац, 2012, стр. 573-579. [COBISS.SR-ID 512801712];

- Преваре и привремене мере код гаранција на позив, *Право и привреда*, бр. 4-6/2012, стр. 693-705. [COBISS.SR-ID 512766128];
- Гаранције на позив према Једнообразним правилима из 2010. године: појам и елементи, у: *Право и услуге*, зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 3. маја 2012. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2012, стр. 271-287. [COBISS.SR-ID 512764848];
- Права даваоца лизинга у случају неплаћања лизинг накнаде од стране примаоца лизинга, у: *XXI век – век услуга и услужног права*, књига 2, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2011, стр. 37-48. [COBISS.SR-ID 512694704];
- Правна заштита примаоца лизинга, у: *XXI век – век услуга и услужног права*, зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 5. маја 2011. године на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, уредник: Миодраг Мићовић, Крагујевац, 2011, стр. 273-282. [COBISS.SR-ID 512655536];
- Понуда према Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе, у: *Правни систем Србије и стандарди Европске уније и Савета Европе*, књига 4, уредник: Станко Бејатовић, Крагујевац, 2009, стр. 399-417. [COBISS.SR-ID 512460464].

**II ОЦЕНА РАДА У СКЛАДУ СА КРИТЕРИЈУМИМА ПРАВИЛНИКА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ О ПРИЈАВИ, ИЗРАДИ И ОДБРАНИ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ, ОДНОСНО ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ
ПРОЈЕКТА (чл. 14. ст. 10)**

1. Опис докторске дисертације

Докторска дисертација „Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе“ кандидата Јована Вујичића има 276 страна (формат А4, маргине 2,5 cm, фонт *Times New Roman* 12 (фусноте 10), проред 1.5 (фусноте 1)), од чега: насловна страна, идентификациона страница и цитат – 3 стране; садржај – 2 стране; текст – 250 страна; литература – 21 страну (224 библиографске јединице; 22 документа који су претходили усвајању међународних извора униформног уговорног права (тзв. припремни радови – *travaux préparatoires*) и 58 судских и арбитражних одлука).

Структуру рада чине следеће целине:

УВОД	6
1. Предмет и методологија рада	6
2. План излагања	16
ГЛАВА I ПРАВНА СИГУРНОСТ И ПРОМЕЊЕНЕ ОКОЛНОСТИ	17
1. „Разговор је разговор, а уговор странама закон“	17

2. Осврт на историјски развој теорије о утицају промењених околности	25
3. Потрага за уговорном правдом	39

ГЛАВА II ТЕОРИЈА О ПРОМЕЊЕНИМ ОКОЛНОСТИМА У ПОЈЕДИНИМ НАЦИОНАЛНИМ ПРАВИМА..... 57

1. Француско право	57
2. Немачко право	73
3. Италијанско право	85
4. Англо-америчко право	87
4. 1. Право Енглеске.....	87
4.2. Право Сједињених Америчких Држава.....	103
5. Српско право.....	111
5.1. Промењене околности у нашем праву пре Другог светског рата.....	111
5.2. Опште узансе за промет робом.....	112
5.3. Закон о облигационим односима.....	124

ГЛАВА III КОНВЕНЦИЈА УН О УГОВОРИМА О МЕЂУНАРОДНОЈ ПРОДАЈИ РОБЕ..... 149

1. Уводне напомене	149
2. Сметња у испуњењу обавезе	159
2.1. Појам сметње.....	159
2.2. Сметња ван дужникове контроле.....	166
2.3. „Непредвидљивост“, неизбежност и несавладивост сметње.....	168
2.4. Узрочна веза.....	170
3. Одговорност за трећа лица	171
4. Дужност обавештавања.....	174
5. Правне последице.....	177
6. Гаранција испуњења.....	190

ГЛАВА IV UNIDROIT НАЧЕЛА ЗА МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНСКЕ УГОВОРЕ, НАЧЕЛА ЕВРОПСКОГ УГОВОРНОГ ПРАВА И НАЦРТ ЗАЈЕДНИЧКОГ ОКВИРА ЗА УПУЋИВАЊЕ..... 191

1. Уводне напомене	191
2. Битан поремећај уговорне равнотеже.....	196
3. „Непредвидљивост“ промене околности	203
4. Промена околности ван контроле погођене стране и тест расподеле ризика	206
5. Поновни преговори	210
6. Судски поступак	223

ГЛАВА V УГОВОРНО УРЕЂЕЊЕ ПРАВНИХ ПОСЛЕДИЦА ПРОМЕЊЕНИХ ОКОЛНОСТИ..... 228

1. Потреба уговарања заштитних клаузула.....	228
2. Терминологија.....	229
3. Допуштеност <i>hardship</i> клаузуле и њен однос према осталим заштитним одредбама	230
4. Однос <i>hardship</i> клаузуле према судском раскидању или измени уговора због промењених околности	233
5. Опште карактеристике <i>hardship</i> клаузуле.....	234
6. <i>ICC Hardship Clause 2003</i>	238

ЗАКЉУЧАК	243
----------------	-----

ЛИТЕРАТУРА.....	256
-----------------	-----

Докторска дисертација садржи увод, пет глава, закључак и литературу.

У Уводу, најпре се говори о значају теме, отклањају се терминолошке дилеме, ближе се одређују предмет и методи научног истраживања, утврђују се циљеви и задаци истраживања и постављају се основне хипотезе на којима је засновано истраживање. Након тога, дат је план излагања.

Прва глава докторске дисертације подељена је у три одељка. У првом се наглашава значај начела дужности испуњења обавеза и аутономије воље и истиче да она морају бити и у будућности основна начела уговорног права. У другом одељку, у циљу правилног и потпуног схватања значења (смисла) савремених решења и учачања тенденције њиховог развоја, указује се на потребу познавања вишевековног еволуционог процеса теорије о промењеним околностима, њених обележја и детерминанти. У том смислу, приказан је историјски развој теорије о утицају промењених околности, од идеја римских филозофа до прихватања и развијања ове доктрине као позитивноправног правила. Трећи одељак посвећен је односу правне сигурности и правичности, кључном за разумевање предмета истраживања. Закључује се да правна начела и правила која из њих проистичу нису сами себи сврха, већ се морају прилагодити природи и особеностима друштвених односа које уређују. Што даље значи да се њима морају на одговарајући начин одражавати и промене које настају у тим односима, нарочито ако су оне битне и неочекиване, тако да доводе до знатног поремећаја уговорне равнотеже.

Након постављања основе за даље проучавање, иде се у правцу испитивања да ли и у којој мери национална права и међународни извори остају под искључивим утицајем начела *pacta sunt servanda* или траже средства да га ограниче и заштите се од негативних последица које могу настати у његовој примени. Тако је у другој глави изложено како се проблем утицаја промењених околности на уговорне односе постављао и решавао у појединим националним правним системима, у којима су о питању које се разматра настале оригиналне теорије (фр. *imprévision*, нем. *Wegfall der Geschäftsgrundlage*, итал. *eccessiva onerosità sopravvenuta*, енг. *frustration*, односно *impracticability*). Правилима прихваћеним у нашем праву, сасвим оправдано, посвећена је посебна пажња. Разматрање националних прописа је ограниченог карактера, с обзиром на захтев униформних правила да утврђивање правог значења њихових одредаба буде независно од утицаја домаћих правних института и теорија. Национални извори коришћени су посебно у случајевима када им се правила разликују у односу на међународна или када неко питање није регулисано на међународном нивоу. Осим што у конкретном случају могу представљати меродавно право, правилно се истиче да без познавања концептуалних претпоставки са којима правници из других правних система приступају датом проблему тешко би се могле разумети одредбе Конвенције Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*) које су резултат компромиса и училе потенцијалне препреке за усвајање једнообразних правила на међународном нивоу. Наводи се да је корисно упознати се са токовима правне мисли у другим земљама, нарочито у онима у којима су настали и развијали се „позајмљени појмови“, и ради бољег разумевања стања нашег важећег законодавства. Евентуално, ставови

прихваћени у страним правима могу бити подстицај за размишљање о решењима *de lege ferenda*.

У **трећој глави**, која представља централни део докторске дисертације, анализирано је у којим облицима и са каквим правним последицама промењене околности дејствују у систему Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе. Истраживање је првенствено усмерено ка одредбама Конвенције како због њеног обавезујућег дејства, тако и због статуса најуспешнијег инструмента унификације у области Међународног трговинског права. Испитује се да ли се као „сметња“ у испуњењу уговора може квалификовати и случај када је због промене околности дошло „само“ до битног нарушавања уговорне равнотеже, мада је испуњење обавезе још увек могуће, као и да ли је одредбом чл. 79. Конвенције исцрпно регулисано правно дејство „сметње“. Другим речима, да ли се одговор на питање могућности измене или раскида уговора због промењених околности, које није изричито решено у Конвенцији, може пронаћи у њеним оквирима, или је то питање неопходно решити према праву које би се применило на основу правила међународног приватног права. Наводи се да би се из обавезе да се приликом тумачења Конвенције води рачуна о потреби да се унапреди поштовање савесности у међународној трговини и одредбе о решавању питања која се тичу материја уређених Конвенцијом, а која нису изричито решена у њој, према општим начелима на којима се Конвенција заснива (Конвенција, чл. 7), могла извести дужност страна да преговарају у циљу поновног успостављања равнотеже узајамних давања. Међутим, ако би преговори „пропали“, поставља се питање да ли би се стране, према Конвенцији, могле обратити суду са захтевом за измену или раскид уговора због промењених околности. Истиче се да би се тиме Конвенција веома „развукла“, иако можда не и превише. Ипак, закључује се да је реалније да у Конвенцији не постоји „одскачна даска“ довољна да би се створила врста униформности коју је Конвенција дизајнирана да произведе. Ради се о области која је сувише аморфна да би се сматрало да ставови „неколико правника“ могу створити основу за једнообразно правило које ће учесници у међународној трговини широм света бити обавезни да следе.

Предмет **четврте главе** су правила прихваћена у UNIDROIT Начелима за међународне трговинске уговоре (*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*), Начелима европског уговорног права (*Principles of European Contract Law*) и Нацрту заједничког оквира за упућивање (*Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*). Без обзира што ови инструменти представљају скуп правила која нису правно обавезујућа ни за појединце, нити за државе (*soft law*), њима се изражавају тренутно стање и најзначајније тенденције у развоју модерног уговорног права, због чега сматрамо оправданим опредељење да буду обухваћени истраживањем.

Конечно, у **петој глави** говори се о аутономним изворима, пре свега о модел клаузулама које је израдила и заинтересованим лицима препоручила Међународна трговинска комора: *ICC Force Majeure Clause 2003* и *ICC Hardship Clause 2003*. У циљу ослобађања од рутинерства које води слепом подражавању и преписивању, тј. уношењу у уговор уобичајених заштитних клаузула, без потпуног разумевања њиховог значаја, потребно је упознати се са врстама, садржином и дејством ових клаузула. Проучавањем унапред ових питања и уговарањем одредаба које одговарају околностима и потребама конкретне трансакције могу се избећи многе штете и недостаци који *post factum* могу настати у пословној пракси.

У светлости изложених упоредноправних искустава, у **закључку** је дат синтетски поглед на цело питање.

2. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Имајући у виду њен значај, како у научно-теоријском, тако и у практичном смислу, тема докторске дисертације кандидата није била довољно обрађена, пре свега, у домаћој литератури. Од обимнијих научних радова објављене су две монографије: Врлета Круљ, *Промењене околности и уговорна одговорност: (немогућност испуњења, виша сила, клаузула rebus sic stantibus)*, Београд, 1967. и Ђорђе Чобелић, *Промењене околности у привредном и грађанском праву: (clausula rebus sic stantibus)*, Београд, 1972. Иако су ова дела представљала значајну грађу коришћену при истраживању, пре свега у погледу прегледа историјског развоја теорије о утицају промењених околности и приказа основних поставки и решења прихваћених у водећим правним системима, због година издања, њима нису могли бити обухваћени међународни извори, а свакако ни наш Закон о облигационим односима, који су првенствено предмет обраде у докторској дисертацији кандидата. Осим наведених монографија, раскидање и измена уговора због промењених околности анализирали су и у магистарском раду Марка Ђурђевића „Раскидање или измена уговора због промењених околности“, који је одбрањен на Правном факултету Универзитета у Београду 1994. године. Такође, у докторској дисертацији Милене Ђорђевић „Обим накнаде штете због повреде уговора о међународној продаји робе“, одбрањеној на Правном факултету Универзитета у Београду 2012. године, питање правних последица „сметњи“ у испуњењу обавезе у систему Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе обрађено је у контексту ослобођења од одговорности за накнаду штете, без детаљније анализе могућности раскида уговора, односно прилагођавања његове садржине промењеним околностима, што је и разумљиво с обзиром на предмет рада. Промењене околности, поједини појавни облици, као и њихови конститутивни елементи, били су предмет и бројних научних и стручних чланака, али, првенствено због ограниченог обима ових радова, тема докторске дисертације кандидата у њима није могла бити свеобухватно анализирана.

Научном обрадом целог комплекса проблема у вези са извршењем уговора у условима промењених околности које у толикој мери нарушавају уговорну равнотежу, било због повећања трошкова испуњења, било због смањења вредности противничидбе, да је нужна интервенција права, задовољава се, према нашем уверењу, актуелна потреба домаће правне теорије и праксе.

3. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у научној области

Солидну научноистраживачку грађу кандидат правилно употребљава. Становишта, мишљења и идеје других аутора исправно наводи, без обзира да ли их користи у интегралном облику или се само на њих позива, чиме их јасно раздваја од сопствених. Из ставова које заузима и онога што предлаже уочава се мисаоно-логички пут кандидата, што показује да су они резултат његових промишљања. У расправама о бројним спорним питањима кандидат је испољио научну самосталност аргументовано се залажући за доградњу и осавремењивање српског уговорног права.

4. Преглед остварених резултата рада кандидата у научној области

Јован Вујичић је у свом досадашњем научноистраживачком раду написао и објавио 21 чланак, сви из уже привредноправне научне области. Нарочиту пажњу завређују следећи радови, који су у вези са темом докторске дисертације:

- UNIDROIT 90th Anniversary: Forthcoming 2016 UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, у: *Law in the Process of Globalisation: Collection of papers contributed on the occasion of 40th anniversary of the Faculty of Law of the University of Kragujevac*, Editors-in-Chief: Slavko Djordjevic, Srdjan Vladetic, Jasmina Labudovic Stankovic, Kragujevac, 2018, стр. 287-308. [COBISS.SR-ID 513444528];

Рад почиње општим прегледом доприноса модернизацији и хармонизацији приватног права који је Међународни институт за унификацију приватног права (*International Institute for the Unification of Private Law – UNIDROIT*) имао током свог досадашњег постојања. Посебна пажња посвећена је UNIDROIT Начелима за међународне трговинске уговоре, као једном од најуспешнијих пројеката Института и најважнијих *soft-law* инструмената. У раду се истражују недавно усвојене измене и допуне, посебно релевантне у контексту дугорочних уговора. Анализа је ограничена на појам дугорочних уговора и промењене околности схваћене у ширем смислу (*hardship* и *force majeure*).

- Обавеза преговарања у случају промењених околности, у: *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књига 5*, уредник: Славко Ђорђевић, Крагујевац, 2017, стр. 335-346. [COBISS.SR-ID 513362864];

У раду се анализирају преговори које уговорне стране воде у случају промењених околности, пре покретања судског поступка, у циљу отклањања поремећаја уговорне равнотеже изменом уговора или његовим раскидом. Анализа је извршена са становишта релевантних правила UNIDROIT Начела за међународне трговинске уговоре и Начела европског уговорног права. Како ова врста преговора није позната већини националних прописа, решења униформних правила заслужују посебну пажњу. Обрада најважнијих проблема може бити од велике користи како за нашу свакодневну пословну и правну праксу, и на унутрашњем и на међународном нивоу, тако и за израду нашег Грађанског законика, чије доношење, ускоро предстоји.

- Правна сигурност и промењене околности, у: *Правна сигурност као поспешујући фактор за директне стране инвестиције: Зборник радова [Електронски извор] / [Међународни научни скуп] Правна сигурност као поспешујући фактор за директне стране инвестиције, Крагујевац 13-14. април 2016. године*, уредници: Станко Бејатовић, Радован Вукадиновић, Вељко Турањанин, Крагујевац, 2017, стр. 163-181. [COBISS.SR-ID 513315504];

Кандидат најпре разматра промењене околности као разлог за измену или раскид уговора у светлу односа правне сигурности и правичности. Затим се бави условима за одступање од строге и безусловне примене начела да је уговор странкама закон и потребом да се пружи правна заштита страни уговорници на чију су се штету околности измениле, да би коначно било речи и о самом раскиду, односно измени уговора, као начинима којима се могу отклонити последице промењених околности. Закључује се да правило о раскиду или измени уговора због промењених околности не представља негацију начела *pacta sunt servanda*, већ нужан изузетак који намеће неминовно променљиви ток живота и којим се у уговорно право уноси динамична нота. Управо такав карактер овог правила захтева стриктно тумачење његових конститутивних елемената приликом отклањања ситуација *summum ius, summa iniuria*.

- Опозивост понуде према униформним правилима, *Право и привреда*, бр. 10-12/2012, стр. 86-107. [COBISS.SR-ID 195609868];

Полазећи од компромисне природе правила о опозивости понуде за закључење уговора прихваћених у међународним актима унификације (Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе, UNIDROIT Начела за међународне трговинске уговоре, као и извори усвојени на нивоу Европске уније: Начела европског уговорног права, Нацрт заједничког оквира за упућивање и Предлог Уредбе о заједничком европском праву продаје), која се огледа у предвиђању да се понуда може опозвати, уз усвајање изузетака од општег правила, који су толико значајни да готово поништавају прихваћено начело, правилно се указује на потребу њиховог једнообразног тумачења, као претпоставку за остваривање основне сврхе због које су усвојени. У том циљу од значаја је познавање стране судске и арбитражне праксе, али и тзв. „законодавне историје“ ових аката.

5. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија сматра да докторска дисертација под називом „Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе“ кандидата Јована Вујичића у потпуности испуњава захтеве у погледу обима и квалитета у односу на пријављену тему. Садржина урађене докторске дисертације, као и коришћена литература, одговарају пројекту дисертације наведеном у пријави теме. Приликом обраде предмета коришћена је одговарајућа методологија, примерена научном истраживању у области права. Рад је добро структуриран, а логичким следом тематских целина омогућава се континуитет излагања. Сложеност теме је утицала да у фокусу не буду сви појавни облици промењених околности. Имајући у виду да у пракси могу постојати чињеничне ситуације које истовремено могу бити квалификоване и као немогућност испуњења и као битан поремећај равнотеже уговора, као и то да су у појединим правним системима прихваћени концепти у оквиру којих се преклапају елементи и немогућности испуњења и промењених околности у ужем смислу, нпр. енглески појам *frustration* или амерички *impracticability*, узета су у обзир оба правна института, с тим што су у првом плану случајеви битно нарушене уговорне равнотеже.

Теоријска мишљења изложена су научно утемељено, што доприноси садржински свеобухватној расправи која претпоставља завидан ниво научне информисаности. Анализа ставова иностраних аутора, тумачење решења из националних правних система, у којима су о питању које се разматра настале оригиналне теорије, као и правила прихваћених у UNIDROIT Начелима за међународне трговинске уговоре, Начелима европског уговорног права и Нацрту заједничког оквира за упућивање, дају докторској дисертацији кандидата квалитет упоредноправне студије.

6. Научни резултати докторске дисертације

У складу са јасно установљеном теоријском основом правног института промењених околности, кандидат доследно и образложено утврђује поље његове примене, односно појавне облике промењених околности који су правно релевантни и њихове конститутивне елементе, као и у чему се огледају њихове правне последице. У

том смислу указује да се мора водити рачуна и о субјективним и о објективним критеријумима. „Предвидљивост“ и тест расподеле ризика могу се сматрати субјективним елементима (који су додатно објективизовани), јер имају за циљ да утврде да ли је промена околности заправо ван првобитних намера уговорних страна и њихових разумних очекивања. Док би догађај ван контроле погођене стране (узрок) због кога је уговорна равнотежа битно нарушена (последица) представљали објективне критеријуме (опет уз вођење рачуна о оном неопходном минимуму субјективног).

Кандидат истиче да тешкоће које се појаве у испуњењу уговора стране треба, на првом месту, да решавају споразумно. Целу процедуру треба осмислити како би се уговорници „охрабрили“ да постигну „пријатељско поравнање“. У том смислу, прву фазу треба да чине поновни преговори (*renegotiations*) у циљу отклањања поремећаја уговорне равнотеже изменом уговора или његовим раскидом. И други циљ поновних преговора, такође произилази из разумног пословног размишљања: ако уговор мора бити раскинут, боље је то учинити споразумно, него судским путем. У складу са оваквим опредељењем, кандидат предлаже и правни оквир за ефикасно преговарање који обухвата: правну обавезу преговарања, дужност придржавања начела савесности и поштења и поштовања обавезе сарадње, одговорност због одбијања или прекида преговора противно овој дужности, право и једне и друге стране да се обрате суду уколико се у разумном року не усагласе, као и овлашћење суда не само да раскине уговор, већ и да га измени. Закључује да судски поступак треба да буде крајње правно средство (*ultimum remedium*). Како дефинитивно постоје практичне границе „способности“ суда да прилагоди уговор промењеним околностима, наглашава да је потпуно бесмислено постављати додатне правне баријере, *a priori* ограничавањем права суда да изабере правну санкцију која највише одговара околностима случаја. Стога их не треба рангирати, већ треба оставити суду да водећи рачуна о околностима сваког конкретног случаја одлучи хоће ли се уговор изменити или раскинути, и под којим условима. Истиче да је потребно имати у виду и темељну сврху овог правног института, као и његов карактер изузетка од начела *pacta sunt servanda*, а сваки изузетак треба уско тумачити (*exceptiones sunt strictissimae interpretationis*) и његово деловање свести на ону меру којом се најмање ограничава правило. Стога указује да, начелно, предност треба дати измени уговора, с обзиром да полази од начела *favor contractus*, тј. тежи одржању уговора иако су се околности промениле, при чему је кључно питање да ли, у случају када уговорне стране нису успеле да споразумно прилагоде уговор промењеним околностима, судски измењен уговор може представљати правни основ будуће сарадње и да ли друга страна која прима испуњење обавезе има и даље за то интерес.

Кандидат аргументовано тврди да правилна примена одредаба о промењеним околностима умногоме зависи од судије који их примењује. Судија мора имати у виду како штету која се наноси поверењу у постојаност уговора када се он неоправдано и олако мења или раскида, тако и неопходност његове измене или раскида када би се одржавање на снази таквог какав је противило појму правичности. Закључује да преко потребна сигурност правног промета није угрожена допуштањем одступања од првобитно уговорених одредаба у нарочито оправданим случајевима и у разумним границама, тако да се тим одступањем не слаби вера у обавезну снагу уговора, већ само ограничава њена апсолутна доминација.

7. Примењивост резултата у теорији и пракси

Докторска дисертација кандидата представља обимну и свеобухватну студију о утицају промењених околности на дејство уговора и може бити солидна основа и полазиште за даља доктринарна истраживања. С обзиром на савремене тенденције уређивања уговорног права на темељима који су постављени Конвенцијом УН о уговорима о међународној продаји робе, а које постоје како на међународном, тако и на регионалним и националним нивоима, а посебно у контексту рада на кодификацији грађанског права у Републици Србији, решења предложена у дисертацији представљају допринос решавању једног важног проблема у нашем правном систему, проблема који је комплексан и у теорији и пракси контроверзан. Ово додатно добија на значају имајући у виду став Комисије за израду Грађанског законика о неопходности усклађивања постојећих законских решења са ратификованим међународним конвенцијама и другим међународним стандардима, а нарочито са правом Европске уније, па резултати до којих се дошло истраживањем представљају прилог јавној расправи у циљу преиспитивања, осавремењивања и доградње правног поретка у Републици Србији са становишта правне науке и стеченог искуства у судској и пословној пракси, а све ради стварања ефикасног и правичног права. Резултати до којих се дошло осветљавањем предмета истраживања могу допринети смањењу дискреције у домаћој судској и арбитражној пракси и омогућити правилнију и ефикаснију примену Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе. Тиме би се повећала правна сигурност у међународним трговинским односима и олакшало поступање лица која раде на закључивању и испуњавању уговора о међународној продаји робе, као и свих оних који као судије, арбитражи, адвокати или запослени у правној служби учествују у решавању спорова који се у вези са овом материјом могу појавити.

8. Начин презентовања резултата научној јавности

Резултати докторске дисертације биће представљени научној и стручној јавности путем реферата на научним и стручним скуповима у земљи и иностранству. Погодан начин су и научни чланци који ће се објављивати у домаћим и страним часописима. Такође, учешће на округлим столовима и другим облицима научне и стручне дебате омогућиће кандидату да представи своје ставове и мишљења. Доктринарна гледишта и упоредноправна искуства могу се изложити у виду продубљених предавања на вишим нивоима студија права. Уз одговарајућу дораду и прилагођавање, докторска дисертација кандидата може бити објављена у виду научне монографије.

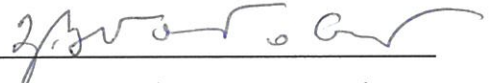
III ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија је једногласно оценила да докторска дисертација под називом „Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе“ кандидата Јована Вујичића садржи оригинални научни допринос и да је подобна за јавну одбрану.

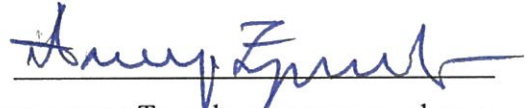
IV ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу извршене анализе и оцене рада, Комисија сматра да докторска дисертација под називом „Утицај промењених околности на дејство уговора о међународној продаји робе“ кандидата Јована Вујичића у потпуности испуњава услове за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу да прихвати овај извештај и одобри јавну одбрану докторске дисертације.

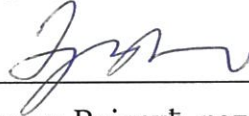
КОМИСИЈА

Академик др Витомир Поповић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Бања Луци,
ужа научна област Међународно пословно право (председник Комисије)

Др Александар Ђирић, редовни професор
Државног Универзитета у Новом Пазару,
ужа научна област Привредно право (члан Комисије)

Др Драган Вујисић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа привредноправна научна област (члан Комисије)